

تاریخ شیانکاره

پژوهشی پیرامون تاریخ تحولات اجتماعی و سیاسی شیانکاره بوشهر

دکتر حمید اسدپور

عضو هیات علمی دانشگاه خلیج فارس

فهرست مطالب

مقدمه.....	۷
بخش اول: جغرافیای شبانکاره.....	۱۱
فصل اول: جغرافیای طبیعی شبانکاره.....	۱۲
فصل دوم: جغرافیای انسانی شبانکاره.....	۱۷
فصل سوم: جغرافیای سیاسی و اداری شبانکاره.....	۱۹
فصل چهارم: جغرافیای اقتصادی و اجتماعی.....	۲۱
بخش دوم: پیشینه و تاریخ منطقه‌ی شبانکاره.....	۲۳
فصل اول: نام و وجه تسمیه‌ی شبانکاره.....	۲۵
فصل دوم: تاریخچه‌ی قوم شبانکاره.....	۲۹
فصل سوم: تاریخ و جغرافیای ملوک شبانکاره (فارس).....	۳۲
فصل چهارم: سیر تحولات تاریخی منطقه‌ی شبانکاره‌ی دشتستان پیش از اسلام.....	۴۱
فصل پنجم: سیر تحولات تاریخی منطقه‌ی شبانکاره‌ی دشتستان از ورود اسلام تا ظهور قاجارها.....	۵۰
فصل ششم: تاریخ شبانکاره در عصر قاجاریه.....	۶۵
فصل هفتم: تاریخ شبانکاره در دوره‌ی پهلوی.....	۸۶
فصل هشتم: خیزش کشاورزان و دهقانان منطقه‌ی شبانکاره بر علیه خوانین.....	۹۷
فصل نهم: تاریخ تحولات سیاسی و اجتماعی شبانکاره در دوران جمهوری.....	۱۰۹
بخش سوم: اوضاع اجتماعی و فرهنگی شبانکاره.....	۱۲۱

فصل اول: تاریخچه‌ی سکونت در منطقه‌ی شبانکاره.....	۱۲۳
فصل دوم: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شبانکاره.....	۱۳۲
فصل سوم: اقوام ، طوایف و تیره‌های ساکن در بخش شبانکاره.....	۱۳۷
فصل چهارم: تاریخچه‌ی آموزش و پرورش و مراکز دانشگاهی در شبانکاره.....	۱۶۵
فصل پنجم: بافت و ساختار فضاهای شهریور و ستایی در شبانک.....	۱۷۲
فصل ششم: فرهنگ عامه و آداب و رسوم سنتی و ورزش در شبانکاره.....	۱۷۶
بخش چهارم: مبانی و ساختارهای اقتصادی در بخش شبانکاره.....	۱۹۱
منابع و مآخذ.....	۱۹۹
پیوست.....	۲۱۱
پیوست ۱: قلعه‌ی شبانکاره و ویژگی‌های آن.....	۲۱۳
پیوست ۲: شبانکاره به روایت سرهنگ لوئیس پلی کنسول انگلستان در بو.....	۲۱۹
پیوست ۳: شبانکاره به روایت کتاب راهنمای خلیج فارس اثر جورج لوریمر.....	۲۲۲
پیوست ۴: معرفی کتاب شمس و طغرا.....	۲۳۲
پیوست ۵: معرفی برخی اصطلاحات و واژه‌های محلی در شبانکاره.....	۲۳۴
پیوست ۶: بها و قیمت برخی کالاها و اجناس در تابستان ۱۳۹۱ خ/ ۲۰۱۲ م.....	۲۳۸
پیوست ۷: تصاویر و نقشه‌ها.....	۲۴۱

مقدمه

چو من کسی که حب وطن داشت در ضمیر پیوسته فکر کشور و فارغ ز ماجراست.^۱

شناخت سرزمینی که در آن زندگی کرده و آب و خاکی که بدان تعلق داریم، نه تنها لازم بلکه ضروری و بنیادین به شمار می‌رود. بدون تردید شناخت محیط پیرامونی، زادگاه و کشور برای انسان دستاوردها و نتایج سازنده و روشن به دنبال دارد که از آن جمله می‌توان به برقراری ارتباط سازنده و مثبت انسان با محیط و دیگران از یک‌سو و بهره‌مندی از زمینه‌ها و توانمندی‌های سرزمین خود در جهت افزایش رفاه و پیشرفت جامعه از سوی دیگر اشاره کرد. همچنین شناخت تاریخ و جغرافیای سرزمین هر انسان و پیگیری تحولات اجتماعی آن باعث گسترش اندیشه و چشم‌اندازهای فکری و اجتماعی شده و عملاً به گسترش مدنیت و رشد و بلوغ بشر و غنای فرهنگ اجتماعی منجر می‌شود.

شبانکاره یکی از بخش‌ها و نواحی تاریخی و دیرینه است که شناخت تاریخ و بررسی تحولات اجتماعی و اقتصادی آن، نه تنها تلاش‌ها و زحمات پیشینیان و رنج و زحمات آنان را فرایاد ما آورده و باعث قدرشناسی ما می‌گردد بلکه باعث آگاهی و تجربه‌اندوزی ما در ادامه‌ی مسیر زندگی شده و زمینه‌های پیروزی و موفقیت انسان شبانکاره‌ای را فراهم می‌آورد.

از سال‌ها پیش در اندیشه‌ی نگارش کتابی پیرامون تاریخ و تحولات شبانکاره بودم، علاوه بر احساس وظیفه برای تدوین چنین کتابی، فقدان یک منبع و اثر مستقل و معتبر که مورد

^۱ - شعری از ع، محتشم نوری به نقل از کتاب سرزمین بحرین - ص ۳۸۲ از انتشارات زرین قلم - تهران - ۱۳۳۷

مراجعه‌ی اهل فن، پژوهش‌گران و علاقه‌مندان قرار بگیرد باعث آزرده‌گی خاطر مردم شریف شبانکاره شده بود بنابراین ضرورت تدوین چنین اثری به شدت احساس می‌شد. از سوی دیگر برخی از دوستان و همشهریان در شبانکاره بارها و بارها از اینجانب درخواست کرده بودند که پرداختن به چنین کاری را بر عهده بگیرم اما بنا به دلایلی فرصت میسر نمی‌شد و یا بر عهده‌ی تعویق می‌افتاد تا آن‌که این کار سرانجام یافت و این کتاب فراهم شده و به زیور طبع آراسته گشت. کتابی که اینک در پیش چشم و نظر شما گرامیان گشوده شده، حاصل توفیق خدمتی است که ایزد تعالی در این روزگار پر ماجرا به این بنده ارزانی داشت تا بتواند اندکی از وظیفه‌ی خویش در قبال زادگاه مادری و فرزندان این آب و خاک را به جا آورد. اکنون این کتاب را به پیشگاه گرانقدر مردم شریف شبانکاره، علاقه‌مندان به تاریخ و مطالعات تاریخی تقدیم نموده امید آن دارم که مورد پسند خاطر شریف مراجعان قرار بگیرد. بدیهی است که این اثر از خطا و لغزش فارغ نبوده و نیست و بنابراین از اهل نقد و نظر درخواست دارد که از بذل رهنمود و نقادی‌های روشنگرانه‌ی خویش دریغ ننموده و نکات مورد نظر را اعلام نمایند تا به یاری خداوند در ویرایش‌ها و چاپ‌های بعدی لحاظ شده و به کار گرفته شود. آنچه که روشن و مبرهن است این‌که امکان انعکاس تمام موارد و مقولات مطرح در تاریخ و تحولات اجتماعی شبانکاره در این مجال فراهم نبوده و قطعاً موارد و نکاتی است که به قدر کافی یا به آن‌ها توجه نشده و یا اسناد و مدارک معتبر پیرامون آن‌ها وجود نداشته است و به همین لحاظ مساعدت و کمک اهل فن در واقع خدمتی به جامعه و روشن شدن تاریخ منطقه خواهد بود.

این کتاب در پی شناساندن تاریخ و تحولات اجتماعی و سیاسی منطقه‌ی شبانکاره‌ی دشتستان تا دوران معاصر بوده و تلاش شده که از پرداختن به مطالب و موضوعاتی که اسناد و مدارک مهم و معتبری پیرامون آن‌ها وجود نداشته خودداری گردد و در مقابل به بازتاب تحولات و مقولاتی پرداخته شود که اولاً اسناد و مدارک معتبر و قابل قبولی در خصوص آن‌ها وجود داشته و یا این‌که منابع و مأخذ این دسته از مطالب و گزارش‌ها از اعتبار و استحکام لازم برخوردار می‌باشند. البته باید یادآور شد که امکان پرداختن و بیان تمام موارد به‌ویژه در دوران

معاصر برای نگارنده وجود نداشته که این هم ناشی از غلغل گوناگونی است که بدان‌ها اشاره خواهد شد. هم‌چنین یکی از دشواری‌های نگارش تاریخ محلی انتظارات و نقطه نظرات متفاوت گروه‌ها و اقوام ساکن در آن ناحیه است به‌گونه‌ای که همگان تمایل دارند تاریخ آن‌گونه که آن‌ها دوست دارند انعکاس یابد اما باید دانست که حقایق تاریخی دارای وجوه و ابعاد مختلفی هستند و بایستی حقیقت را با تمام ابعاد آن پذیرفت. علاوه بر آن پارهای از محدودیت‌ها و عدم دسترسی‌ها و از جمله محدودیت‌های فنی و تاریخی و عدم دسترسی به بسیاری از اسناد و مدارک و نیز پارهای اختلاف نظرهای محلی و بومی پیرامون برخی پدیده‌ها به‌ویژه تحولات سیاسی باعث گردیده که برخی از مطالب و موضوعات آن‌چنان که باید و شاید مورد بحث و بررسی قرار نگیرند. به هر حال این کتاب در چهار بخش که هر کدام دارای چند فصل می‌باشد، تدوین شده است. در بخش اول جغرافیای طبیعی و انسانی شبانکاره‌ی دشتستان مورد توجه واقع شد، در بخش دوم، تاریخ شبانکاره در قالب چند فصل و از جمله تاریخ شبانکاره در پیش از اسلام و پس از اسلام مورد بررسی واقع شده است. در بخش‌های دیگر، موضوعاتی از قبیل؛ اقتصاد، مهاجرت‌های اجتماعی، تقسیمات اداری و سیاسی، فرهنگ و آداب و رسوم و نیز آموزش و پرورش شبانکاره مورد توجه واقع شده است. فهرست منابع و مآخذی که مورد استفاده واقع شده در پایان کتاب آمده است. فرصت را غنیمت شمرده بر خود لازم می‌دانم که از یاری و همراهی تمام بزرگان و سرورانی که در تدوین و انتشار این اثر، اینجانب را مورد لطف و عنایت خود قرار دادند صمیمانه سپاسگزاری نمایم. یاد و خاطره‌ی مرحوم پدرم حسن اسدیپور که درد غربت را با بردباری تحمل نمود گرمای داشته و از مادرم خانم زهرا جهان‌بین که شوق و علاقه‌ی فراوان او به شبانکاره نخستین انگیزه‌ها را در من برای تدوین این اثر پیرامون تاریخ زادگاهم را به وجود آورد قدردانی می‌نمایم.